

Wat is armoede?

Er zijn veel verschillende theorieën en definities over wat armoede is. Deze definities zijn te verdelen in categorieën.

Absolute en relatieve definities

Bij de absolute definities wordt ervan uitgegaan dat mensen onveranderlijke basisbehoeften hebben. Bijvoorbeeld iedereen die een huis heeft en voldoende eten is niet arm. Deze definitie is dus niet afhankelijk van externe factoren zoals verdeling van de welvaart, heersende waarden en normen, historische periode, hoogte van het nationaal inkomen en technologische ontwikkelingen.

Bij relatieve definities van armoede wordt van de omstandigheden van leden van een maatschappij uitgegaan. Zowel factoren als het gemiddelde niveau en de verdeling van de welvaart, de heersende waarden en normen en historische perioden spelen een rol. Deze definitie kan dus in de loop der tijd veranderen.

Objectieve en subjectieve definities

Objectieve definities gaat uit van oordelen van experts over wat onder armoede moet worden verstaan. Concrete voorbeelden hiervan zijn minimaal noodzakelijke consumptiepakketten en dieetstandaarden. Een voorbeeld van een dieetstandaard is de methode van Orshansky. Bij deze methode is een hoeveelheid voedsel vastgelegd die iemand nodig heeft om gezond te blijven. Dat wordt vervolgens omgerekend naar het geldbedrag dat nodig is om zo'n voedselpakket te kopen. De armoedegrens wordt verkregen door dit geldbedrag te vermenigvuldigen met het omgekeerde van de voedsel-inkomensratio (dat deel van het inkomen dat gemiddeld aan voedsel wordt uitgegeven). Deze definitie wordt bijvoorbeeld gehanteerd als de officiële armoedegrens van de Verenigde Staten.

Subjectieve definities gaan uit van oordelen van de betrokkenen zelf. Over het algemeen wordt in de literatuur erkend dat bestaansonzekerheid in rijke landen een tijdsgebonden begrip is. Behoeften veranderen door de tijd en daarmee ook het inkomen dat nodig is om aan die behoeften te voldoen. Daarnaast is het begrip armoede cultuurgebonden. Tevens zijn behoeften gerelateerd aan die van andere mensen in de maatschappij of directe omgeving over wat onder armoede moet worden verstaan. Zo wordt in onderzoek naar subjectieve armoede gevraagd naar welk inkomen men minimaal noodzakelijk acht om rond te komen en bij welk inkomen men zich arm voelt. Intersubjectieve definities zijn gebaseerd op (gewogen) gemiddelden van subjectieve armoedegrenzen. De subjectieve methode is dus gebaseerd op de directe bevraging van respondenten.

Methoden om subjectieve armoede te meten

De belangrijkste methoden om subjectieve armoede te bepalen zijn:

- de Gallup-methode
- de methode van het Centrum voor Sociaal Beleid
- de Subjectieve Poverty Line (SPL)
- de Leyden Poverty Line (LPL)

De Gallup methode

Deze methode gaat uit van antwoorden op de vraag welk inkomen respondenten minimaal noodzakelijk vinden voor huishoudens van een bepaalde samenstelling. Van die antwoorden wordt het gemiddelde genomen. Dat dient vervolgens als de armoedegrens.

De methode van het Centrum voor Sociaal Beleid

Bij deze methode worden aan personen drie vragen gesteld:

Vraag 1: Hoe groot moet voor uw huishouden het totaal beschikbare inkomen per maand zijn om net rond te komen, dat wil zeggen de eindjes aan elkaar te knopen?

Vraag 2: Kunt u met het totale beschikbare inkomen van uw huishouden, zoals het nu is, zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk, eerder gemakkelijk, gemakkelijk, zeer gemakkelijk, rondkomen, de eindjes aan elkaar knopen?

Vraag 3: Hoeveel bedraagt uw totale gezinsinkomen, alles inbegrepen, per maand?

Vervolgens worden alle huishouden die op vraag 2 aangeven dat zij 'eerder moeilijk' rondkomen geselecteerd. De reden hiervoor is dat deze mensen worden gezien als experts op het gebied van rondkomen. Dan wordt van de geselecteerde huishoudens het gemiddeld minimaal noodzakelijke inkomen bepaald. Hierbij wordt het kleinste bedrag genomen van het antwoord op vraag 1 en 3. Dit is dan de armoedegrens. Per type huishouden kan een armoedegrens worden bepaald.

De subjective Poverty Line

Bij de bepaling van subjective Poverty Line heeft men antwoord nodig op de volgende twee vragen:

Vraag 1: Kunt u ongeveer aangeven hoe groot het totale netto-inkomen van uw huishouden is geweest over de afgelopen 12 maanden? Het totale netto-inkomen wil zeggen de netto-inkomens van alle leden van het huishouden bij elkaar opgeteld.

Vraag 2: Welk netto-inkomen voor uw huishouden vindt u in uw omstandigheden volstrekt minimaal? Dat wil zeggen dat u met minder niet in staat zou zijn de eindjes aan elkaar te knopen?

Het antwoord op de laatstgestelde vraag zal onder andere afhangen van het feitelijk inkomen van het huishouden, de huishoudgrootte, de leeftijd, referentiegroepen en gewenningseffecten. Aan de hand van deze gegevens kan een vergelijking worden gemaakt waarmee het minimuminkomen wordt bepaald. Indien het huishouden een lager inkomen heeft dan het minimuminkomen, dan is het arm. In een eenvoudig model wordt alleen rekeninggehouden met het feitelijk inkomen en de huishoudgrootte. In meer complexe modellen zal ook met de andere factoren rekening worden gehouden.

De Leyden Poverty Line

In de Leyden Poverty Line methode wordt bij bepaling van de armoedegrens gebruikgemaakt van de voorkeursvormingstheorie van Kapteyn en de welfare function of income (WFI) van Van Praag. Aan een bepaald inkomen wordt een waardering gegeven. De hoogte van de waardering is afhankelijk van de hoogte van het inkomen. De welfare function of income houdt in dat de waardering van een inkomen mede afhankelijk is van het feitelijk inkomen en

het inkomen dat men vroeger heeft genoten. Aan de hand van een vergelijking wordt bepaald bij welk waarderingsniveau welk inkomen hoort. Heeft een huishouden een inkomen waarmee dit waarderingsniveau niet kan worden bereikt, dan wordt dit huishouden als arm beschouwd.

Armoedegrenzen

Beleidsmatige grenzen

Beleidsmatige armoedegrenzen zijn gebaseerd op door politici vastgestelde minima. Het sociale minimum in Nederland kan worden gezien als een beleidsmatige armoedegrens. Uit onderzoek blijkt dat een klein percentage van de Nederlanders een inkomen lager dan het sociaal minimum heeft.

Mogelijke groepen zijn:

- mensen die een strafkorting hebben op hun uitkering
- mensen die de sociale-zekerheidsvoorzieningen niet (volledig) gebruiken
- studenten die niet veel geld willen lenen voor een volledige beurs, of geen (volledige) ouderlijke bijdrage ontvangen.

Statistische grenzen

Statistische armoedegrenzen hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat ze zijn gekoppeld aan de inkomensverdeling. Vaak neemt men als armoedegrens een bepaald percentage van het gemiddelde inkomen. Bijvoorbeeld iemand is arm als hij/zij minder inkomen heeft dan eenderde van het gemiddelde inkomen. Ook neemt men soms een bepaald percentage van de huishoudens: bijvoorbeeld 20 procent van de huishoudens met de laagste inkomens zijn dan arm. Een bekende statistische armoedegrens is de Europese armoedegrens. Deze armoedegrens is ontwikkeld in het kader van de armoedeprogramma's van de Europese Commissie en gaat als volgt:

- Bereken het besteedbare huishoudinkomen, waarbij rekening wordt gehouden met equivalentiefactoren.

- De Europese armoedegrens is 50 procent van het gemiddelde besteedbare inkomen in de Europese Unie.

- Huishoudens met een besteedbaar huishoudinkomen lager dan de Europese armoedegrens zijn dan arm.

De keuze van de armoedegrens is van invloed op de relatieve omvang van armoede in een land. Daarom is het belangrijk bij aanwezigheid van een algemeen aanvaarde armoedegrens meerdere maatstaven voor armoede te gebruiken om een zo goed mogelijk beeld van armoede te krijgen.

Oorzaken langdurige armoede

Welke oorzaken zorgen er voor dat mensen of huishoudens in armoede terechtkomen? Vaak worden hiervoor drie redenen genoemd:

Verandering huishoudsamenstelling

- krijgen van kinderen
- huwelijk

echtscheiding
overlijden partner.

Verandering arbeidsmarktpositie

geen baan door werkloosheid, ziekte of
arbeidsongeschiktheid
salarisverandering.

Positie binnen het sociale-zekerheidsstelsel

middelen toets
beperkte duur van de uitkering.

Inkomensmobiliteit tussen generaties

Inkomensmobiliteit tussen generaties geeft aan in hoeverre het inkomen van kinderen samenhangt met dat van hun ouders. Hoe geringer de inkomensmobiliteit, hoe sterker het verband tussen de inkomensniveaus. De mate waarin het inkomen van kinderen samenhangt met dat van hun ouders kan van belang zijn voor de inkomenspolitiek van de overheid. Naarmate deze samenhang sterker is, zijn namelijk de mogelijkheden voor kinderen geringer om, ongeacht de positie van hun ouders, hun plaats op de inkomensladder te beïnvloeden. Een sterke samenhang wijst op een lage inkomensmobiliteit tussen generaties en geeft aan dat welvaart en armoede van generatie op generatie worden overgedragen. De kans voor kinderen van arme ouders om aan armoede te ontsnappen is dan beperkt, terwijl de kans voor kinderen van rijke ouders om arm te worden klein is. Dit is vooral nadelig voor kinderen van ouders uit lage-inkomensgroepen. Hoe kleiner de inkomensmobiliteit tussen twee opeenvolgende generaties, des te sterker geldt: als je voor een dubbeletje geboren bent, word je nooit een kwartje. Bij een zwakke samenhang tussen de inkomens van twee opeenvolgende generaties, is de inkomensmobiliteit hoog. In dat geval speelt het inkomen van de ouders nauwelijks een rol voor de inkomenspositie van hun kinderen, waardoor dubbeltjes en kwartjes heel gemakkelijk stuivertje-wisselen tussen generaties.

In Nederland is tot op heden weinig aandacht besteed aan de mate waarin het inkomen van kinderen samenhangt met dat van hun ouders. Een uitzondering hierop vormt het onderzoek van Cörvers en De Loo. De geschatte intergenerationele inkomenselasticiteit is gelijk aan 0,21. Dit betekent dat voor elk procent extra inkomen van de vader het inkomen van de kinderen ruim een vijfde procent hoger was. Dit resultaat komt overeen met andere westerse landen. In de *Armoedemonitor 2000* wordt ook aandacht besteed aan intergenerationele inkomensmobiliteit. Hier worden een onderzoek gepresenteerd over dit thema.

Risicogroepen

Snel, Engbersen en Vrooman noemen in Balans van het armoedebeleid (2000) als kwetsbare groepen:

alleenstaande vrouwen

ouderen
alleenstaande ouders (vooral bij vrouwen, lager opgeleiden
en uitkering)
zelfstandigen
arbeidsongeschikten
allochtonen.